

DARRYL CUNNINGHAM
BÜYÜK ÇÖKÜŞ
KÜRESEL EKONOMİ NASIL REHİN ALINIR

DARRYL CUNNINGHAM

BÜYÜK ÇÖKÜŞ

KÜRESEL EKONOMİ NASIL REHİN ALINIR

Çeviren
Esen Tezel

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5060
Çizgi Roman

Büyük Çöküş / Darryl Cunningham
Özgün Adı: Supercrash
Çizen: Darryl Cunningham
Çeviren: Esen Tezel

Editör: Kerem Oğuz Evrandır
Düzeltili: Filiz Özkan

Grafik uygulama: Süreyya Erdoğan

Baskı ve Cilt: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

Çeviriye temel alınan baskı: Myriad Editions, 2014 Brighton
www.myriadeditions.com

1. baskı: İstanbul, Şubat 2018
ISBN 978-975-08-4184-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2015
Sertifika No: 12334

Copyright © Darryl Cunningham 2014

Bu kitabın telif hakları Nurchihan Kesim Telif Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

Teşekkür	6
Önsöz	7
Ayn Rand	11
Çöküş	79
Bencilik Çağı	159
Kaynakça	237

T E Ő E K K Ü R :

Büyük Çöküşü*ü yazarken birçok yerden yardım aldım. Uzun araştırma sürecinde eserlerini okuduğum yazarlara büyük bir teşekkür borçluyum. Onlar olmasaydı bu kitap bilgi yönünden zayıf kalırdı. Bu nedenle Anne C. Heller, Jennifer Burns, Charles Ferguson, John Lancaster, Gillian Tett, Bethany McLean, Joe Nocera, Michael Lewis, Chris Mooney, Joseph Stiglitz, Gary Weiss ve tabii ki özellikle Ayn Rand'a teşekkürler. *Büyük Çöküş* için kaynak olarak kullandığım bütün kitaplarını okumama değdi.

Bana çeşitli şekillerde yardımcı ve destek olan Paul Gravett, Nick Abadzis, Ian Williams, Simon Fraser, Lizz Lunney, Sarah McIntyre, Graham Johnstone, Tom Spurgeon, Eric Orchard, Julie Crack, Jon Ronson, Nye Wright, Vivekanand Sridhar, Jonathan Edwards ve annemle babama da teşekkürler.

Bunun yanı sıra, Candida Lacey, Adrian Weston, Linda McQueen ve Myriad Yayınları'ndaki herkese müteşekkirim. Editörüm Corinne Pearlman'a ise sonsuz sabrı ve büyük emeği için özellikle teşekkürler.

ÖNSÖZ

Bu kitabın ilham kaynağı, Avrupa'da pek tanınmayan bir kadın yazardır. En fazla üne sahip olduğu ABD'de bile kuşkusuz aykırı bir düşünür sayılır. Öyleyse, modern dünyada politika ve finans üzerine söylenecek bunca şey varken neden Ayn Rand'la başladım?

Ayn Rand üzerine ilk okumalarımı yirmili yaşlarımda yapmıştım. Onun tersyüz edilmiş –bencilliği bir erdem, özgeciliği ise ahlaksal bir hata olarak nitelediği– nesnelci ahlak felsefesi inandığım her şeye o kadar aykırıydı ki, bu yazara korkuyla hayranlık karışımı bir duyguyla yaklaşmıştım. Bir insanın kendini böyle tüm çıplaklığıyla sergileyebilmesi benim için şoke ediciydi, hâlâ da öyle.

Rand insanları tetikler. Onun düşüncelerini ya tamamen reddeder ya da tüm kalbimizle kucaklarız. Ortası yoktur. Felsefesine kayıtsız kalmamız mümkün değildir. Sol görüşlüysek yazdıklarını kişisel saldırı olarak kabul ederiz. Radikal sağ görüşlüysek, en derinlerde yatan fikirlerimizi bile bizim asla düşünemeyeceğimiz bir netlikte ifade eder.

Rand satar. En azından Amerika'da satar. Romanlarından ikisi, *Hayatın Kaynağı* (1943) ve *Atlas Silkindi* (1957) genellikle yılda 300.000'den fazla satıyor. Kıyamet romanı *Atlas Silkindi*'nin satışı 2008 ekonomik krizinden beri üç kat arttı. Bu kitap 2009 yılında toplam 600.000 adet sattı. ABD'de bu iki kitabın 13 milyondan fazla kopyası piyasada.

Ayn Rand üzerine yazma sebebim, onun politik sağda bu kadar popüler olma sebebiyle aynı: Aşırı sağ düşünceyi temsil etmesi. Hayatında ve eserlerinde en saf özüne indirgenmiş bir muhafazakârlık sergiliyor, hem iyi hem de kötü anlamda: Bireycilik, özgüven ve bencillik.

Rand, benim için bir çıkış noktasıydı. Muhafazakâr zihniyeti ve bu zihniyetin son otuz yılda neoliberal politikalarla kazandığı zaferleri anlamamı sağladı: Serbest ticaretin ve açık pazarın teşvik edilmesi, özelleştirme, serbestleştirme ve modern toplumda özel sektörün rolünün artması. Bütün bu unsurlar 2008 yılındaki korkunç ekonomik krizde doruğa ulaştı ve insanlar olağanüstü geniş çapta bedel ödediler, bütün dünyada orta sınıflardan en yoksullara kadar herkes bu durumdan etkilendi.

Bu kitap üç bölümden oluşuyor. İlk bölüm, Ayn Rand'ın biyografisi. Bu bölümde hem yazarın hayatındaki bellibaşlı olayları zaman sırasına göre anlattım, hem romanlarını ve nesnelcilik felsefesini ana hatlarıyla ele aldım hem de yalnızca bir bütün olarak Amerika'daki politik

sağı değil, özel olarak krize giden olaylarda kilit rol oynayan tek bir kişi üzerindeki büyük etkisini gözler önüne serdim.

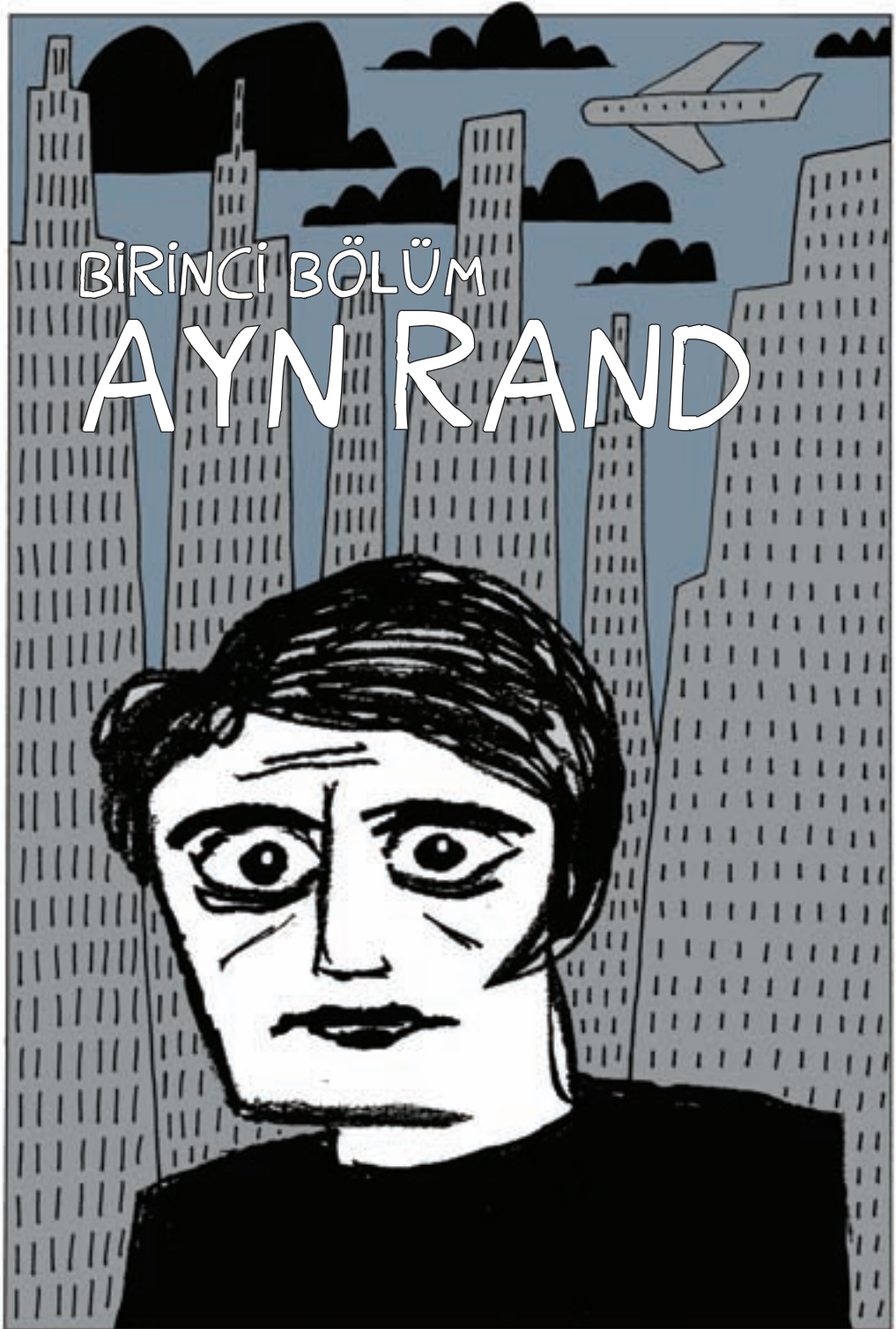
İkinci bölümde ekonomik krizin ayrıntılarına yer verdim. Bu bölüm, Amerikan emlak piyasasının çöküşüyle, bankacılık ve mortgage (ipotekli konut kredisi) sektörü çalışanlarının açgözlülükleriyle ve devletin zayıf kalan düzenlemeleriyle birleşen türev ürün ticaretinin (spekülasyon ve bahis için de kullanılabilen bir tür sigorta) dünya ekonomisini nasıl dize getirdiğini anlatıyor.

Üçüncü bölüm, bugün geldiğimiz noktaya genel bir bakış ve bu bölüme, muhafazakâr ve liberal düşüncenin psikolojisini ele alarak başladım. Bu çok farklı iki politik görüşün güçlü ve zayıf yanları neler? Bilim bize bunlar hakkında ne söylüyor?

Aynı şekilde son bölümde de solun yavaş yavaş kaybolan etkisini, yoksulların ve azınlıkların krizin sorumlusu sayılarak günah keçisi ilan edilmelerini ve bu durumun ABD’de Çay Partisi Hareketi’nin, İngiltere’de ise UKIP’nin yükselişine nasıl katkıda bulunduğunu ele aldım.

Ayn Rand politika ve ekonominin ahlaki bir boyutu olduğunu anlamıştı. Hiçbir zaman iş sadece iştir diyemeyiz. İş daima kişiseldir. Ancak sol ve sağın ahlak meselesine farklı yaklaşımları ister istemez ortaya zıt sonuçlar çıkmasına neden oluyor. Batı’da son otuz yıldır politik sağ hâkimdi ve dünyayı kendi ahlak anlayışlarına göre şekillendirdiler. Oy kullanmak gibi bir güce sahip olduğumuz demokratik bir ülkede kontrolü herkesin eşitliğini değil de para kazanmayı erdem sayanlardan geri almamızın zamanı gelmedi mi?

BİRİNCİ BÖLÜM

AYN RAND

AYN RAND, ALISA ROSENBAUM
ADIYLA RUSYA'NIN ST.
PETERSBURG KENTİNDE,
2 ŞUBAT 1905'TE DOĞDU.

BABASI ZINOVY BİR ECZACIYDI,
DÜKKANI OTURDUKLARI
APARTMANIN ALTINDAYDI.

ANNESİ ANNA YÜKSELME
HIRSIYLA DOLU BİR KADINDI VE
GÖRÜNÜŞE BAKILIRSA KIZLARIYLA
PEK İLGİLENMİYORDU.

